

- Georgakakos, A. P. (2004). Decision support systems for integrated water resources management with an application to the Nile basin. Retrieved January 15, 2008, from http://www.Elet.polimi.it/FAC_TC_Environment/venice2004/papers/g_geo_ven04.pdf.
- Guérquin, F. et al. (2003). World water actions: Making water flow for all. London: Earthscan.
- Miller, R. C., Guérin, D. P., Hellman, P. (2004). Information technology in Watershed management decision making. Journal of the American Water Resources Association, 40(2), 347-357.
- Rossouw, N. (2000). Biomonitoring short course: Decision support for water resources management. Retrieved January 25, 2008, from <http://www.dwaf.gov.za/wcs/biomoni/Course/Pdf2000/DSlidJNR.PDF>.
- Rossouw, Botha, and Dlamini (2005). A review of a water quality information management system for a water management authority in South Africa and Swaziland. The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries, 22, 1-11.
- Sawangphol, N., Yumuang, S., Seban, T., & Snidvongs, A. (2001). Real-time water quality management system in Mekong river system. Retrieved January 12, 2008, from <http://www.crisp.nus.edu.sg/~acrs2001>
- Sriwongsitanon, N., Surakit, K., Hawkins, P. R., & Chandrasena, N. (2006). Decision support tool for water resources management: A case study of Bung Boraphet Wetland, Thailand. Retrieved January 30, 2008, from <http://www.nour.ni.tokyo.ac.jp/~iasac/2006/Thailand.pdf>.
- Urciuolo, A. B. (2003). Conceptual patterns for water resources information systems. Journal of Computer Science & Technology, 4(1) Retrieved January 21, 2008 from <http://www.encyclopedia.com/doc/1G1-146839023.html>.
- Yongjin, Z., Yiming, S., Wei, Z., & Jianchang, X. (2006). Metasynthetic Decision support for water resources management. Retrieved January 21, 2008, from <http://ieeexplore.ieee.org/ie5/4053183/4053184/04053327.pdf?>

องค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีศึกษา : บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา และบ้านดอนคา ตำบลทอนหงส์อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

อุดมศักดิ์ เตโชทัย และคณะ

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกัน การใช้รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ พร้อมทั้งผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชนตามรูปแบบและวิธีการดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 กรณีศึกษาคือ ชุมชนบ้านคีรีวง และชุมชนบ้านดอนคา

ผลจากการศึกษาพบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกันเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการด้วยกันคือ 1. ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน เช่น ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ปัญหาน้ำแล้ง ทรัพยากรธรรมชาติ และแกนนำชุมชน เป็นต้น 2. ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน เช่น รูปธรรมความสำเร็จจากชุมชนอื่น การสนับสนุนแนะนำจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น สำหรับการเลือกรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการนั้นพบว่า ทั้ง 2 ชุมชนได้ยกระดับกลุ่มออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินของชุมชนที่คอยแก้ไขปัญหาสภาพคล่องให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ผลการดำเนินงานดังกล่าวนอกจากเชื่อมโยงให้เกิดองค์กรชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายแล้ว ยังทำให้เกิดการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการและครบวงจร จนเกิดกลไกการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงตามหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคม

สรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนของทั้ง 2 ชุมชน เป็นผลการดำเนินงานที่เป็นไปอย่างบูรณาการและครบวงจร จนเป็นกลไกสำคัญในการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the important turning point of thought toward organizing the community organizations, (2) to use the systems and procedures for the integrated capital administrative management and (3) to study the operation result of the community organizations following by the pattern and procedure. The case studies were the community organizations in Kiriwong and Don Kha village.

The findings showed that there were two factors that effecting to the turning point of thought toward organizing the community organizations. The first factor were the internal factors which happened inside community such as natural disaster, problems with debt, natural resources, community core leaders and etc.. For the second factor were the external factors such as the concrete success of other communities, the supporting from outside organizations and etc.

The another result of using the systems and procedures for the integrated capital administrative management was both communities having ability to upgrade their saving group to be the financial institute which was set up for improving liquidity of new community organizations. These operated results not only related in occurring various community organization, but also created the integrated capital administrative management efficiently. This leads to relationship mechanism concerning sub-organizations in the society.

In conclusion, administrative management systems and procedures of both two communities were the operated results which were integrated and completed to an important mechanism overlooking relatively affecting on poor solution.

คำนำ

การพัฒนาประเทศของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยคิดว่าผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจนี้จะทำให้แก้ไขปัญหาความยากจนและการว่างงานได้ แต่ปรากฏว่า ผลจากการพัฒนาดังกล่าวนอกจากจะทำให้คนยากจนไม่สามารถเลี้ยงชีวิตและตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้แล้ว ยังส่งผลให้เกิดสภาพความความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ในชุมชนทั้งภาคชนบทและภาคเมืองอันเป็นบาดแผลและภาพอัปยศอดัอีกด้านหนึ่งของสังคมที่มีทิศทางการมุ่งไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศซึ่งก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการผลิตเพื่อส่งออกและทดแทนการนำเข้าอันเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศระยะหนึ่ง การใช้ทรัพยากรของชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แม่น้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุอย่างไม่ระมัดระวัง มีความสัมพันธ์กับความต้องการ มูลค่าส่วนเกินของการผลิตเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (กชกร ชินะวงศ์และเกตุสุดา สิทธิสันติกุล, 2546, 4)

ตามรายงานการพัฒนาประจำปีของธนาคารโลกระบุว่า หนึ่งในสามของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา 1,116 ล้านคน ยังคงยากจนในช่วงกลางทศวรรษ 1980 และวัดตามเกณฑ์รายได้ขั้นต่ำ 275 เหรียญสหรัฐต่อปี พบว่า ประชากรจำนวน 680 ล้าน หรือ 18% ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ยังคงอยู่ภายใต้เส้นความยากจนที่สุดนี้ (Bernstein et al., 1992, อังโน นันทิยา และ ณรงค์ หุตานวัตร, 2546, 11) สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐบาลได้มีแนวนโยบายที่จะจัดปัญหาความยากจนให้หมดไป ซึ่งหากพิจารณาจากนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งเพื่อสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจนสามารถก่อร่างสร้างตัวและพึ่งตนเองได้มากขึ้นโดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งผ่านกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมแก้ไขปัญหาของตน ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเชื่อมโยงสู่ตลาดภายในและต่างประเทศ (กรรณิกา สุขเกษมและสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548 : 12) อีกทั้งการจัดทำ Roadmap และแผนปฏิบัติการเพื่อต่อสู้เอาชนะความยากจนโดยศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.)ว่า ภายในปี 2551 คนจนและชุมชน มีพลัง ความสามารถจัดการปัญหา และพัฒนาอย่างสอดคล้อง

กับวิถีชุมชนท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เข้าถึงบริการของรัฐอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ประชาชนที่จัดทะเบียนปัญหาสังคมและความยากจนทั้งหมดได้รับการแก้ไขปัญหา คนจนได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีขึ้น และคนจนสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ของรัฐอย่างทั่วถึง" (ศตจ.ปชช. อ้างอิงใน <http://www.vijai.org>) จะมีรูปแบบและวิธีการที่ยังไม่ชัดเจนนัก แต่แนวคิดที่ว่าด้วย "องค์กรชุมชน" จะเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาที่มีผิดพลาดนั้น ได้ขยายออกไปในหลายกลุ่ม ทั้งหมู่บ้าน นักการศึกษา นักวิชาการรวมทั้งภาครัฐ ดังประจักษ์พยานที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (กาญจนา แก้วเทพ, 2540 : 13-14) ซึ่งการรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือการรวมกลุ่มของคนจนผู้ด้อยโอกาสเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ถือเป็นเครื่องมือเพื่อต่อสู้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกษตรกร คนยากคนจน ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ อีกทั้งยังทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นการเพิ่มพลังทางปัญญาและรวมปัญญาในการจัดการกับปัญหาของตน และริเริ่มสร้างสวัสดิการที่ยังประโยชน์ซึ่งชุมชนสามารถทำได้ เช่น ป้อนน้ำดื่มหมู่บ้าน สมุนไพร หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ประเวศ วะสี, อ้างอิงใน วอลเลซ เบตโล และคณะ, 2543: 365-366) การรวมกลุ่มสามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในระดับปฏิบัติและระดับนโยบายของประเทศ และในท้ายที่สุด การรวมกลุ่มเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอันเป็นเป้าหมายของการพัฒนา

จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าองค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุดเปลี่ยนสำคัญในการบริหารจัดการทุน วิธีการหรือรูปแบบ ในการจัดการ "ทุน" ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนในความหมายกว้างที่ครอบคลุมทุนทางธรรมชาติ คือทรัพยากรต่างๆ ทุนทางเศรษฐกิจ คือทุนที่ชุมชนสร้างขึ้น ผลิตได้ สะสมได้ ทุนทางสังคม คือทุนที่เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่รวมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นที่นอင့်กัน ทุนทางวัฒนธรรม คือความรู้ภูมิปัญญาอันมาพร้อมกับวิถีชีวิตของผู้คนและแสดงออกทางการดำเนินชีวิต การกิน การอยู่ การทำงาน การจัดการชีวิตของตนเองและชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2547, 27) และอีกทั้งยังรวมถึงสามารถจัดการ "ทุน" จากภายนอกซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐหรือจากองค์กรต่างๆ อีกด้วย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน และชุมชนจะต้องไม่เป็นฝ่ายแบมือขอ หรือเป็นฝ่ายถูกสงเคราะห์ตลอดไป หากแต่ชุมชนจะต้องอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพในแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ด้วยเหตุนี้จึงเลือกองค์กรชุมชนบ้านคีรีวงและบ้านทอนหงส์ เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและมีความเข้มแข็ง อีกทั้งมีการดำเนินกิจกรรมหลากหลายต่อเนื่อง ครอบคลุมทุนด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเปลี่ยนสำคัญในการบริหารจัดการทุน วิธีการหรือรูปแบบในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการนั้นยังไม่ได้ได้รับการศึกษาออกเผยแพร่ว่า จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาองค์ความรู้เพื่อเป็นต้นแบบให้กับองค์กรชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความ วิชานิพนธ์ และเอกสารหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับซึ่งเป็นขององค์กรชุมชนที่ได้เก็บรวบรวมไว้

2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Research) การศึกษาขององค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยทำการศึกษาประวัติและกระบวนการที่สำคัญอันทำให้เกิดขบวนการกลุ่มอันเป็นจุดสำคัญซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับกลุ่มเครือข่ายและมวลชนสมาชิกในชุมชน โดยการรวบรวมทัศนะของกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในที่นี้ได้แก่ คณะกรรมการ มวลสมาชิกของกลุ่มองค์กร และคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยใช้กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจากบ้านคีรีวง ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา และบ้านดอนคา ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณ 20 กลุ่ม ทั้งผู้ที่เป็นคณะกรรมการและสมาชิกขององค์กร โดยใช้แนวคำถาม (Interview Guide) แบบกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Deep Interview) และจัดสนทนากลุ่มตัวแทนองค์กรชุมชน (Focus Group) วิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล ด้วยการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงลึกและมีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

2.2 ใช้กระบวนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation Process) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ทีมผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่

ภาคสนามเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างของกลุ่มองค์กร เช่น การประชุมของคณะกรรมการกลุ่ม การประชุมสมาชิก การกู้เงิน และการฝากเงินของสมาชิก เพื่อศึกษา รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ ของกลุ่มองค์กรชุมชนดังกล่าว

สรุปผลการดำเนินงาน

จุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกันจากการศึกษาจุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกันของบ้านศิริวง และตอนคาพบว่า มีสภาพปัจจัยที่ลักษณะคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่ดังนี้

1. จุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มของบ้านศิริวงซึ่งเริ่มจากวิธีคิดเรื่องความอิสระ จากโพททาส อันนำไปสู่จุดมุ่งสนใจสำคัญของความคิดในการพึ่งพาตนเอง ผนวกกับการประสมภยทิบัติจากธรรมชาติ จึงทำให้ต้องมองหาทุนทางสังคมตนเองที่มีอยู่เดิมและทุนต่าง ๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามหลักการของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structure and function theory) บนพื้นฐานของหลักการที่ว่า การอยู่ร่วมกันท่ามกลางสภาพปัญหาอุปสรรค จำเป็นต้องฝากกลไกสำคัญเพื่อปรับความสมดุลให้เกิดขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

2. จุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มบ้านตอนคา ซึ่งเกิดจากรูปธรรมความสำเร็จจากพื้นที่อื่น ๆ จึงเกิดผู้นำธรรมชาติที่พร้อมจะนำการเปลี่ยนแปลงโดยริเริ่มมองศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งหากพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ บนพื้นฐานหลักการที่ว่า องค์ประกอบของสังคมแต่ละส่วนจะทำประโยชน์ซึ่งกันและกัน และร่วมกันอย่างเกื้อกูล จึงนำไปสู่แนวคิดของการใช้พลังของกลุ่มองค์กรเพื่อการสร้างจุดร่วมที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และให้กลไกย่อย ๆ ของสังคมสามารถขับเคลื่อนได้

อย่างไรก็ตามจุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกันของทั้งสองพื้นที่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่าเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการด้วยกันคือ

1. ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน เช่น ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ปัญหานี้สินทรัพย์ากรธรรมชาติ และแกนนำชุมชน เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน เช่น รูปธรรมความสำเร็จจากชุมชนอื่น การสนับสนุนแนะนำจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น

รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ

การศึกษาที่มีรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการแบบบูรณาการ แต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบและ วิธีการที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อแสดงให้เห็นผลของการศึกษาดังกล่าว สามารถแยกให้เห็นสภาพของแต่ละพื้นที่ดังนี้

1. รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนบ้านศิริวงจากการพิจารณาหาข้อมูลของพื้นที่ศึกษาบ้านศิริวง พบว่า มีการใช้องค์กรชุมชนหรือกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนากลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นหลายรูปแบบและวิธีการ อาทิเช่น การประสานผู้เอาดู วิธีการแยกทุนภายนอกในภายนอก การสร้างคนรุ่นใหม่ขึ้นทดแทน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการขององค์กรชุมชน บนหลักคิดที่ว่า การใช้กลุ่มเป็นกลไก หรือเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ หรือครบวงจร

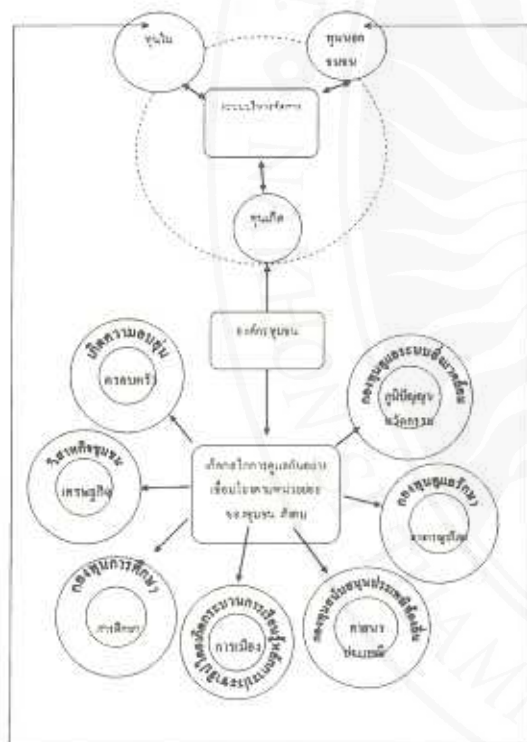
อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามหลักการของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structure and function theory) การบูรณาการหน่วยย่อยต่าง ๆ ของสังคมเพื่อการทำงานที่เกื้อกูล เช่น การแยกระบบทุนภายใน ทุนภายนอก การใช้กลุ่มเป็นกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนการประสานทุกฝ่ายเพื่อการทำงานร่วมกันและการเปิดโอกาสให้กับสมาชิก หรือคนรุ่นใหม่ได้เข้ามาเป็นกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม เป็นต้น

2. รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนบ้านตอนคาจากการพิจารณาข้อมูลชุมชนบ้านตอนคาพบว่าแกนนำเป็นผู้ริเริ่มและมีความมุ่งมั่นในการริเริ่มก่อตั้งกลุ่มและขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้กรอบเงื่อนไขของหลักคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้องค์กรชุมชนหรือกลุ่มเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแกนนำ สมาชิกและเครือข่าย จึงวิเคราะห์ได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักการของการใช้กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ตัวเชื่อมประสานที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน และเมื่อนำมาวิเคราะห์กับทฤษฎี โครงสร้างหน้าที่ (structure and function theory) บนหลักการที่ว่า ทุกสังคมจะมีความมั่นคงหากสมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องและเข้าใจกัน จึงทำให้วิเคราะห์ได้ว่ารูปแบบและวิธีการบริหารจัดการทุนของบ้านตอนคา มีการบูรณาการเกื้อกูล และอยู่บนกรอบของคุณธรรม จริยธรรม กับหน่วยย่อยต่าง ๆ ของสังคมทุกระดับ

อย่างไรก็ตาม สำหรับการเลือกรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการนั้นกล่าวได้ว่า ทั้ง 2 ชุมชน ได้ยกระดับกลุ่มออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินของชุมชนที่คอยแก้ไขปัญหาสภาพคล่องให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ผลการ

ดำเนินงานดังกล่าวนอกจากเชื่อมโยงให้เกิดองค์กรชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายแล้ว ยังทำให้เกิดการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการและครบวงจร จนเกิดกลไกการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงตามหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคม จึงพอที่จะสรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนของทั้ง 2 ชุมชน เป็นผลกรดำเนินงานที่เป็นไปอย่างบูรณาการและครบวงจร จนเป็นกลไกสำคัญในการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้ และเพื่อการเข้าใจผลการศึกษาได้ง่ายยิ่งขึ้น จึงเขียนอธิบายเป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การวิเคราะห์สรุป รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการขององค์กรชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีศึกษาบ้านศรีวังและบ้านดอนคา ดังกล่าวจึงมีข้อเสนอบางประการเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างองค์กรชุมชนเครือข่าย ที่มีการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ ครบวงจรชีวิตซึ่งจะทำให้เกิดกลไกสำคัญในการดูแลกันอย่างเชื่อมโยง พร้อมทั้งแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อภาคชุมชน

1.1 ภาคชุมชนควรจัดรูปแบบขององค์กรชุมชนที่มีกระบวนการก่อเกิดมาจากสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนอื่นจะทำให้ผลตอบสนองได้ตรงจุดต่อความต้องการมวลสมาชิก สร้างอัตลักษณ์และจุดเด่นที่มีความอิสระ มีจุดยืนที่เป็นของภาคชุมชนอย่างชัดเจนจนสามารถสร้างกระบวนการต่อรองกับหน่วยงานภายนอกและระดับนโยบาย

1.2 การจัดรูปแบบขององค์กรชุมชนของภาคชุมชน แม้มีรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการทุนอย่างบูรณาการครบวงจรกิจกรรม จนสามารถบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ดังนั้น ภาคชุมชนควรมีการขยายผลดังกล่าวให้มากขึ้นเพื่อครอบคลุมกับบรรดาสมาชิกทุกคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะต่อภาคพัฒนา

2.1 การสนับสนุนของภาคพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการยึดหยุ่นในแนวทางการให้การสนับสนุนงานภาคประชาชนที่ไม่ยึดเองประมาณเป็นตัวตั้ง แต่ควรดำเนินงานโดยยึดพื้นที่ หรือชุมชนเป็นตัวตั้ง ในการสนับสนุนงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการสนับสนุนงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 รัฐบาลควรมีแนวนโยบายที่ชัดเจน องค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานโดยภาคชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงในระดับหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคมอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยภาคประชาชน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัย

3.1 บทบาทขององค์กรชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคพลเมือง

3.2 บทบาทขององค์กรชุมชนกับการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น

3.3 องค์กรชุมชนกับการขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กชกร ชินวงศ์ และเบศรสุดา สิทธิสินติกุล. (2546). กระบวนการสู่ความเป็นไท ปลดพันธนาการ"หนี้สิน" ในแบบฉบับบ้านสามขา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กรณีการ์ สุระเกษม และสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). โครงการวิจัย กระบวนการเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนในการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2540). องค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม. ชอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นันทิยา นุตานุวัตร และณรงค์ นุตานุวัตร. (2546). การพัฒนาองค์กรชุมชน. ชุมลราชธานี: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยชุมลราชธานี.
- วอลเดน เบลโล เชียร์, คีนิงแฮม และลี เค็ง, เปอร์. (2543). แปลโดยสุรบุร รงศิลา. โศกนาฏกรรมสยาม : การพัฒนาและการแตกหลายของสังคมไทย สมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). การเรียนรู้สู่การทำแผนงานและสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน : แผนแม่บทชุมชนสู่วิสานกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและบริหารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ถอดบทเรียน

กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน ในการเสริมสร้างสุขแก่เด็กและชุมชน ณ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

เชมณัฐ อินทรสุวรรณ และคณะ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย 1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ของชุมชนในการเสริมสร้างสุขแก่เด็กและชุมชน 2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การจัดการความรู้ของชุมชน และ 3. ประมวลข้อเสนอนะเชิงนโยบายในการจัดการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน ณ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ วิจัยวิจัยใช้การศึกษาจากเอกสาร การถอดบทเรียนผ่านการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลจากการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างสุขแก่เด็กและชุมชนเน้นกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ของชุมชนผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ และการจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมโดยสร้างให้มีเป้าหมายร่วมกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้ของชุมชน ได้แก่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่มีศักยภาพและพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการของทีมทำงาน การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และการประสานภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม

สรุปว่าองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการปฏิบัติจริงของชุมชนสามารถพัฒนาพลังภาคีให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการทำงานสู่การแก้ไขปัญหาและสร้างสุขภาวะให้แก่เด็กและชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมอีกทั้งยังก่อให้เกิดการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นข้างเคียงอีกด้วย

